

กระชายและเปราะ

ผู้วิจัย รองศาสตราจารย์พวงเพ็ญ ศิริรักษ์

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

คนไทยคุ้นเคยกับพืชประเภทขิง กระชายและเปราะ มาเป็นเวลายาวนาน โดยนำมาเป็นเครื่องเทศปรุงอาหาร ใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรค นักเคมีหลายคนทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้ความสนใจวิจัยถึงองค์ประกอบทางเคมีและสรรพคุณของพืชเหล่านี้ แต่ยังไม่มียกวิจัยคนใดทำการจำแนกประเภทของพืชเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน จนกระทั่ง รศ. พวงเพ็ญ ศิริรักษ์ นักพฤกษศาสตร์ แห่งภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ทำการศึกษายกย้อยอย่างจริงจัง จึงได้ทราบว่าพืชสกุลกระชาย มีอยู่ด้วยกัน 13 ชนิด ในจำนวนนี้มีกระชาย 3 ชนิดนี้ ได้รับการตั้งชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า

1. พันธุ์ *Boesenbergia basispicata* K. Larsen ex P. Sirirugsa พืชต้นแบบเก็บจากเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2469 โดยแพทย์ชาวอังกฤษชื่อ Dr. Kerr
2. พันธุ์ *Boesenbergia acuminata* P. Sirirugsa พืชต้นแบบเก็บจากจังหวัดพังงา เมื่อ พ.ศ. 2510 โดยชาวญี่ปุ่นชื่อ T. Shimizu
3. พันธุ์ *Boesenbergia petioiata* P. Sirirugsa พืชต้นแบบเก็บจากจังหวัดสระบุรี เมื่อ พ.ศ. 2517 โดย Mr. Maxerll

ในจำนวน 3 ชนิดนี้ มีเพียงชนิดแรกเท่านั้นที่สามารถหาพืชสดได้ และได้้นำกระชายซึ่งเก็บจากเขาหลวงมาปลูกที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่และให้ใช้ชื่อไทยว่า “กระชายเขาหลวง” มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า “โบเซ็นเบอร์เกีย เบสิสปิคตา” ซึ่งมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากกระชายชนิดอื่นๆ คือช่อดอกจะเจริญงอกออกมาจากลำต้นใต้ดินโดยตรง และไม่มีกาบใบหุ้มกระชายส่วนใหญ่ช่อดอกจะเกิดตรงยอด หรือถูกโอบอุ้มอยู่ด้วยกาบใบคู่ในสุดของลำต้น นอกจากนี้กระชายเขาหลวงจะมีรูปร่างที่รองรับดอกเรียงสลับซับซ้อนกันแน่น และมีสีแดงเข้ม นอกจากนี้ยังได้ค้นพบเปราะพันธุ์ใหม่อีกด้วย 3 ชนิด

1. พันธุ์ *Kaempferia larsenii* P. Sirirugsa พืชต้นแบบเก็บจากจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ. 2494 โดยนายเชิญ นิลวิเศษ และตั้งชื่อให้เป็นเกียรติกับนักพฤกษศาสตร์ชาวเดนมาร์ก คือ Professor Kai Larsen ผู้ซึ่งได้ศึกษาพืชวงศ์ขิงของไทยมาก่อนจนถึงปัจจุบัน
2. พันธุ์ *Kaempferia spoliata* P. Surirugsa พืชต้นแบบเก็บจากจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ พ.ศ. 2519 โดย MR. Maxwell
3. พันธุ์ *Daempferia siamensis* P. Sirirugsa พืชต้นแบบเก็บจากภูพาน จังหวัดสกลนคร เมื่อ พ.ศ. 2530 โดยนายพงศธร ยุกตะทัต

ผลงานค้นพบกระชายและเปราะพันธุ์ใหม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก ในวารสารพฤกษศาสตร์ของโลก คือ Nordic Journal of Botany ปีพ.ศ. 2530 พืชพันธุ์ใหม่ที่ค้นพบทั้ง 6 พันธุ์นี้เป็นพืชที่เก็บได้จากประเทศไทยทั้งสิ้น

การค้นพบกระชายและเปราะพันธุ์ใหม่เหล่านี้ อาจเป็นแนวทางให้นักเคมีสมุนไพร นักเภสัชศาสตร์ และนักวิทยาศาสตร์แขนงอื่นๆ วิจัยหาสรรพคุณทางการแพทย์และประโยชน์อย่างอื่น รวมทั้งสามารถตรวจสอบชื่อทางวิทยาศาสตร์และชนิดพันธุ์พืชที่นำมาใช้วิจัยอย่างถูกต้องแม่นยำ รศ. พวงเพ็ญ ได้รับเชิญไปบรรยายที่ประเทศเคนมาร์ก และในเดือนกันยายนได้รับเชิญไปบรรยายที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2532. รายงานประจำปี 2531 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สงขลา : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.